

Správa o výsledkoch výskumu v Košiciach-Krásnej nad Hornádom za rok 1977

BELO POLLA

V sezóne 1977 sa pokračovalo vo výskume sondážnou metódou. Odkryli sme spolu 6 sond, a o XLVIII—LIII/77 a plochu 250 m². Okrem toho dali sme na severnej strane lokality odkryť plochu 350m² bagrom a buldozénom do hĺbky cca 70 cm a zemina sa uskladnila v priestoroch výskumu z predošlých etáp. Podobne sa čiastočne vybrala aj suť z tzv. sýpky.

Tohoročný výskum zamerali sme predovšetkým na spresnenie poznatkov o rotunde, ktorú sme objavili v sezóne 1976, a o jej najbližšom okolí.

Už na začiatku správy musím zdôrazniť, že novoveké hroby na celom priestore, ktorý sme prebádali v tomto roku, veľmi sťažovali prácu. Na ploche cca 200 m² sme museli odkryť 80 hrobov, z ktorých len niektoré mali výbavu a boli datované barokovými ozdobami, napr. členkami, korálikmi a ihlicami humenského typu, ktoré publikovala E. Kraskovská.

Za úspech tohoročného výskumu považujeme odkrytie celého pôdorysu rotundy, ktorá mala okrúhlu loď s vnútorným priemerom 720 cm a svätyňu, ktorá sa jemným oblúkom na vonkajšej strane, ale o to výraznejšie na vnútornej strane napájala na loď. Vnútorný priemer svätyne bol 420 cm.

Vnútri lode i svätyne podarilo sa zachytiť dno základovej ryhy, ktorá bola v hĺbke 235 cm, výšku pôvodnej dlážky I a II, ako i zvyšky po oltárnej menze v svätyni.

Hrúbka muriva je pomerne veľká — 190 cm. Murivo je kamenné zmiešané s úlomkami tehál. V niektorých partiách vykazuje klasovité riadkovanie (opus spicatum), niekde, najmä v partiách, ktorých murivo považujeme za nadzákladové, zachovalo sa tehlové oplentovanie. Práve hrúbka muriva i jeho štruktúra nedovoľujú jednoznačne datovať sakrálnu stavbu, ktorá je už štvrtou sakrálnou architektúrou na pomerne malej ploche tejto lokality. Isté je len to, že stavba bola devastovaná už pred 17. storočím, a to tak, že na povrchu neboli viditeľné nijaké stopy. Dosvedčujú to mnohé hrobové jamy zapustené až do základového muriva. Ďalej je isté, že v poslednej fáze svojej existencie rotunda bola napojená na východné krídlo kláštorného komplexu a že ho čiastočne uzatvárala. Kým východný obvodový múr východného krídla bol k hmote rotundy iba pristavaný, nie je zatiaľ isté, ako bol západný obvodový múr východného kláštorného krídla napojený na rotundu a opačne. Treba pritom zdôrazniť aj to, že nadzákladové murivo rotundy bolo asi o 25 cm tenšie.

Na západnej strane rotundy sa našli zvyšky murív, ktoré predbežne považujeme za severné krídlo kláštorného komplexu a za uzáver tzv. rajskeho dvora. Zachytili sme jednak fragmenty murív, jednak fragmenty dlážok. Okrem toho vo vzdialenosti asi 11 m od rotundy narazili sme aj na zvyšky pravdepodobne chlebovej pece, ktorej južnú stenu porušil hrob 55/77. Pec bola vy-

murovaná z tehál a kameňa, ktoré sme našli v jej deštrukcii a vo výplni. Čeľustie pece bolo na východnej strane a bolo preložené kovovým pásom, dlhým 67 cm, širokým 5 cm a hrubým 1 cm. Vo výplni a na okolí sa nachádzali aj úlomky pomerne veľkých škridlíc (21×40×1,8—2 cm), ako aj kovový inventár. Zvlášť upozorňujeme na zdeformovaný kosák so zvyškami po drevenej ruko-
vati.

Pec po vyčistení vykazovala obdĺžnikový pôdorys so svetlosťou 80×120 cm. Čeľustie široké 38 cm bolo preložené spomenutým železným pásom. Podľa zistených zvyškov pec mala (po dlhšej osi) valenú klenbu.

Dno pece bolo vyložené okruhliakmi, vymazané hlinou a vyplnené aj úlomkami škridlíc. Pred samotným čeľustím bola zošíkmená plocha, vydláždená úlomkami škridlíc a tehál, ktorá siahala až po steny predpecnej jamy.

Je to tretia pec na pečenie chleba zistená na tejto lokalite. Tvarom i roz-
mermi je takmer totožná s pecou zistenou v sonde XXVI/75. Materiál, i terénna situácia ukazujú, že ide o objekt z najmladšej fázy trvania kláštora, spreď jeho úplnej devastácie. Podľa doterajších známych prameňov kláštor bol rozrúbený najneskoršie roku 1528. Ferdinand II. chcel opátstvo zachrániť, preto preniesol práva opátstva na mesto Košice, ale zachrániť sa mu ho aj tak nepodarilo.

Starším „vykurovacím“ zariadením kláštorných objektov bol kamenný útvar, vystavaný z opracovaných kameňov a preklenutý tehlovou valenou klenbou, z ktorého sme zatiaľ odkryli iba časť a preto sa nedá bližšie charakte-
rizovať.

Okrem architektonických pamiatok výskum v sezóne 1977 doniesol i po-
merne veľa huteľných pamiatok materiálnej kultúry. Z keramického mate-
riálu treba upozorniť na pomerne veľké množstvo hlinených škridlíc; na jed-
nom úlomku bola značka výrobcu. Škridlice pravdepodobne pochádzali nielen
zo striech samotných sakrálnych stavieb, ale i zo stavieb kláštora a profánnych
stavieb, ktoré tam akiste boli. Pomerne veľa úlomkov pochádza z hlinených
hrncovitých nádob, ktoré môžeme datovať do 13.—14. storočia; niektoré nádoby
sa dajú zrekonštruovať. Nemenej úlomkov pochádza aj z hlinených kachlíc
rôznych typov a druhov.

Samozrejme, že medzi úlomkami keramiky nechýba ani hradištná kerami-
ka, ktorá posúva osídlenie lokality do strednohradištného a mladohradištného
obdobia.

Ak zhodnotíme získané historické pamiatky, musíme konštatovať, že po-
loha Breh v Košiciach-Krásnej nad Hornádom bola osídlená už dávno pred
r. 1143 a že už pred týmto rokom tu existovala intenzívna činnosť. Úplná de-
vastácia objektov nastala začiatkom 16. storočia.

Literatúra

Polla, B.: Výsledky historickoarcheologického výskumu v Krásnej nad Hornádom.
In: Nové obzory. 18. Prešov 1976, s. 169—198.

Bericht über die Grabungsergebnisse in Košice-Krásna nad Hornádom für das Jahr 1977

Im Grabungsjahr 1977 wurden Fundament- und Obermauern der 1976 entdeck-
ten Rotunde freigelegt. Die Rotunde setzt sich aus dem Schiff mit 720 cm lichter
Weite und dem Sanktuarium mit 420 cm Innendurchmesser zusammen. Die Funda-

mentmauern weisen eine Dicke von 190 cm auf und waren aus Stein mit vermengten Ziegelbrocken errichtet und an manchen Stellen ährenförmig geschichtet.

Die Technologie des Mauerwerks wie auch dessen Dicke erlauben keine eindeutige Datierung dieses sakralen Baues. Nur eines ist sicher, dass die Rotunde in einem bestimmten Zeitabschnitt in eine Klosterarchitektur komponiert und bereits im 17. Jh. vollkommen verfallen war.

Ausserdem erfasste man bei der Grabung einen weiteren Backofen (den dritten) und den Teil einer Heizanlage (?) des Klosterkomplexes.

Die Grabung im J. 1977 bestätigte aufgrund der Funde beweglicher materieller Denkmäler die ältere Vermutung, dass die Fundstelle schon vor dem J. 1143, aus dem der erste schriftliche Bericht stammt, besiedelt war.

